

פרק שביעי – מעות שנמצאו

משנה. קרוב לשקלים יפלו לשקלים לנדבה יפלו לנדבה, שלומדים ממה שכתוב בעגלה ערופה (ראה ב"ב כג, ב ורש"י שם), שבמקום שיש ספק מהיכן בא הדבר, מכריעים שהדבר בא מהקרוב (קרבן העדה). ויש שפירשו, שאם באחת מהקופות יש יותר מטבעות מחברתה, מכריעים על פי הרוב אף אם הוא רחוק יותר (ראה ב"ב שם דעת רבי חנינא), ומשנתנו מדברת במקום שאין רוב, וכגון שבשתי הקופות הסמוכות יש מנין שווה של מטבעות (רא"ש; רע"ב). ויש שפירשו שבמשנתנו לדעת כולם בכל מקרה אין הולכים אחרי הרוב אלא אחרי הקרוב, כיון שאין בקופות מנין קבוע של מטבעות, ולפעמים זה מרובה ולפעמים זה מרובה, ועל כן אין להכריע על פי הרוב של שעת המציאה, שאין אנו יודעים היכן היה רוב בשעת האבידה (רבינו משולם; תפארת ישראל בועז א), או שאין לדון על פי רוב אלא בדבר שדרכו להתנייד, אבל דבר שבדרך כלל עומד במקומו ואין דרכו לפרוש, וכמו המטבעות שאין הדרך להוציאם מהקופות לעיתים קרובות, אין שייך בו הלך אחר הרוב (רבינו משולם).

ואף שהיה שש שופרות של נדבה ורק אחת של שקלים (ראה מתני' לעיל יח, א), מכל מקום אין אנו דנים לפי כמות השופרות אלא לפי כמות המטבעות, כי הנדון הוא כלפי המטבע, ובדרך כלל היה כמות שווה בין מטבעות השקלים לנדבה, ואף אם שייך שיהיה רוב מטבעות, כבר מבואר למעלה שאין לדון את המטבעות בדין רוב (ע"פ בינת אדם קבוע טז; וראה חוות דעת סג, ב). ויש שסובר שמה שאין אנו דנים את השופרות של נדבה כרוב, הוא רק למי שסובר (לעיל שם יח, ב) שכל אחד מהשופרות של נדבה שימש למטרה אחרת, אבל אם היו כולם משמשים לאותה מטרה, הולכים אחרי רוב שופרות (חתם סופר ב"ב כג, ב, לדעת הסוברים שבכרוב חנויות אף אם הוא מיעוט בשר הולכים אחרי רוב חנויות, ראה פתחי תשובה קי, ב, וראה בחתם סופר שם ביאור המשנה לדעה השנייה, וראה שערי יושר ד, ט שביאר באופן אחר). ואין לדון מטבע זה לפי רוב מטבעות העולם שהם מטבעות חולין, שאין מצויים מעות חולין בהר הבית (רא"ש; תלמיד הר"ש בר"ט, וראה בביאורו להלן ד"ה ובהר הבית).

מחצה למחצה יפלו לגזלי עולה. משנתנו היא לפי דעת חכמים (לעיל יח, א) ששופרות הקנים שימשו גם לעולה וגם לחטאת, ועל כן יפלו לגזלי עולה שהם חמורים יותר שאין להם אכילת אדם וכולו למזבח, מקנים שיש בו גם חטאת שיש בו אכילת כהנים (ריב"ן; רמב"ם בפיהמ"ש), ועוד, שעולה חמורה יותר שאינה יוצאת מידי מעילה עד שנעשית אפר, אבל חטאת יוצאת מידי מעילה משעצה שמוותרת לאכילה (ריב"ן). ויש שכתב, שיפלו לעולה, שאם הם של גזלי עולה לא שייך בו חטאת, אבל אם הם של קנים, שייך בו עולה (רבינו משולם), שהרי גם מטבע מהשופר של קנים יכול הגזבר לקנות בכולו עולה (שקל הקודש ג, טו בה"ל ד"ה בין, ע"פ נידר כו, א).

למעשר שני יפלו למעשר שני. בתורת ודאי, שאם יאכלנו בטומאה או באינינות לוקה (עין יצחק אבה"ע לג, ו). ואף לדעת רבי חנינא שהולכים אחר רוב מטבעות (ראה לעיל בביאורנו ד"ה קרוב), אין להכריע על פי רוב מטבעות שבעולם שהם חולין, שבמשנה מדובר באדם שגר לבד (תלמיד הר"ש בר"ש).

הולכין אחר הקרוב להקל – אפילו להקל, וכל שכן להחמיר. ויש שלא גרס תיבת 'להקל' (תוס' י"ט).

גמרא. הפריש שקלו ומת, שאי אפשר ליתנו לשקל הקודש, שהרי הוא בא לכפרה וכמו שכתוב (שמות ל, טו) 'לכפר על נפשתיכם', ואין כפרה לאחר מיתה (קריית ספר שקלים א).

וקשיא ויש חטאת קריבה עולה, והיאך יביא מספק בכל המעות גוזלי עולה, והרי על הצד שהם מוקיינים יש בדמיו בשביל אחד לחטאת ואחד לעולה (תקלין חדתין), ואם מביא בדמיו שתי עולות, נמצא חטאת קריבה לעולה (ע"פ שקל הקודש שקלים ג, טו בה"ל ד"ה בין), וחטאת שהביאו עולה פסול, שחטאת העוף מקום הזאת דמיו הוא במזבח למטה, ומקום הזאת דמי עולת העוף הוא במזבח למעלה, ואם החליף פסול (כמבואר במשנה (קנים א, א) (ר"ש סירילא).

תנאי בית דין הוא המספק את הקניין הוא מספק את הפסולות, ואף זו שנאבדה, מעותיה בכלל 'הפסולות', שהרי מעות אלו שנאבדו אינם ראויים לחטאת, והתנו בית דין עם המספק להביא קנים כנגד המעות שנמצאו (קרבן העדה). ובהגהות הגר"א גרס 'הוא מספק את הפסולות ואת האובדות', שכמו שהתנו בית דין עם המספק שצריך להביא קנים כנגד אלו שנפסלו בהקרבתן, כגון שנטרף או שנמלק שלא להכלתו, כמו כן התנו שיביא קנים כנגד אלו שיאבדו, וכגון שן שפרחה או שאבדו מעותיה, ואף כאן כיון שאי אפשר להכריע על מעות אלו ודינם להיקרב עולה, הרי הם כמעות שנאבדו (ע"פ תקלין חדתין ור"ש סירילא). ומקריבו מספק חטאת לשם בעליה, שעולת חטאת באה על הספק ואינה נאכלת (קרבן העדה), גם במקום שהספק הוא אם בכלל יש מי שחיב (מקדש דוד קדשים יח, ב, וראה תוס' נדה ע, א ד"ה ומביא).

ותניתה בסופה זה הכלל הולכין אחר הקרוב מחצה למחצה להחמיר, ולמדים מכך את הדין בשאר המקרים, שאם ימצא בין 'תקלין עתיקין' לתקלין חדתין [הראשונה והשנייה], יפלו לתקלין חדתין שמהם קונים קרבות, ואילו 'תקלין עתיקין' הולכים לצרכי חומת העיר וכדו', ואם ימצא בין 'תקלין עתיקין' לקנין [השנייה והשלישית], יפלו לקנין שהם קרבות שקריבים על גבי המזבח, ואם ימצא בין 'גוזלי עולה' [הרביעי והחמישי], יפלו לגזלי עולה, שהוא קרבות ממש ולא רק צרכי קרבות, ואם ימצא בין 'לבונה' ל'זהב' [השישי והשביעי], יפלו ללבונה שהיא בעצמה קריבה, וכן אם ימצא בין 'זהב' ל'נדבה' [השביעי והשמיני], יפול לנדבה מאותו הטעם. ואם ימצאו המעות באמצע העיגול במקום השווה לכולם, יפלו לנדבה שהיא מרובה בקופות, שיש קופות היו לנדבה (ר"ש סירילא).

משנה. מעות שנמצאו לפני סוחר בבהמה לעולם מעשר, ואף שיש לתלות שנפל מהסוחר עצמו והמעות שבידו הם חולין שכבר נתחללו על הבהמה, מספק צריך להחמיר (תקלין חדתין בפ' הראשון, רש"י פסחים ז, א), ויש שביאר, שכיון שיש יותר קונים מסוחרים, שעל כל סוחר יש כמה קונים, אנו הולכים אחרי רוב הקונים ותולים את המעות במעשר (תקלין חדתין בפ' השני, תוס' שם ד"ה סוחר). ויש שביאר, שכיון שהמעות בתחילה היו מעשר ביד הלוקחים, והספק הוא שמא נפדו ביד הסוחר, יש להעמיד את המעות על חזקתם (תוס' ב"מ כו, א ד"ה לעולם).

ובהר הבית חולין, בשעת הרגל שאז רוב המעות הם ממעשר שני, הולכים אחרי רוב המעות של כל השנה שרובם חולין, שאין אנו יודעים מתי נפל (תקלין חדתין). ואף ששוקי ירושלים היו מנקים אותם כל יום (ראה בביאורנו להלן ד"ה בשאר), הר הבית הואיל והוא